

א) סנהדרין נג. לקמן נג. וק' כח. ב) [לקמן כח.]. ג) ד' ע"ג דף י"ב. ד) סנהדרין דף נ"ג. ה) [סנהדרין ע"ג קדושין]. ו) כ"ג מת. הרוי"ט ב. ז) מולין ק"א. ח) סנהדרין ט"ז. ט) לקמן ט"ז. י) סנהדרין י"ח. י"א) [פ' מוספות לעיל ה. ד"ה ואכתיו. ט] [לעיל ג.]. י"ב) לקמן מד. י"ג) [מ"ג]. י"ד) לקמן לט. י"ה) ויקרא כא י"ג. י"ו) פסחים מא. י"ז) לעיל י"ג. י"ח) עמוד ב. י"ט) לעיל י"ג. י"א) לקמן ע"ט. י"ב) לקמן ט"ז. י"ג) ע"י תוס' לקמן נג. סדר"ה שאנסוהו.

הנהגות הב"ה

ב) במשנה כל שאיסורה איסור ערוה לא: (ב) גמי י"ט ע"ג יבמה אחרת ששלה למלכה: (א) תוס' ד"ה י"ט וכו' דלא קשה מידי דלא נעין ביאה שמהל:

גליון הש"ס

מתני חולצת ולא מתייבמת. ע"י ג"ש פ"ב דמלה:

הנהגות וציונים

א) בדפוס נוסף וכן אשת אחיו מאביו ונשאה אחיו מאביו ואחר כך גולד אה וזמת תתייבם הואיל וזאת ומצאה בהיתר, וכו' ככה הראשונים ובת"י: ואח"כ בדפוס: איסור אחיה ליהיבן אלו: [ב] רש"י שבר"ק ובת"י ונמ"י והאחת אסורה לו: [ג] ברטנורה ובת"י גרושה וחלוצה, וכן רש"י שבר"ק ונמ"י גרושה או חלוצה: [ד] כתי' הפותרות: [ה] צ"ל וזאת: [ו] רש"י: [ז] צ"ל בה (באה"מ, וכו' בנ"א מכת"י): [ח] צ"ל בהו (באה"מ, וכו' בנ"א מכת"י): [ט] דלא קרינן בה, כן נראה לי להגיה (שיטה מקובצת): [י] שייך לע"פ (גליון): [יא] כתי' בהו: [יב] נדב"ל דה"ל (באה"מ): [יג] צ"ל גרושתו (כתי' ובדפוס: גרוש'): [יד] צ"ל לייבם (בארות המים, וכו' בקצת כתי' ובתוס' הראשונים): [טו] קצ"ע דלפי משי"כ בתחלה שפד איצטרך דאף דהוי לאו ועשה שאינו שוה בכל ואפ"ה לא דחי (גליון):

ליקוטי רש"י

ומחזירה. אם רצה להחזיר ולא אמרין מנה רמח רחמנא עליה ועבדה ומשעה חוקם עליה נאסור אשת אח להכי כמיז ולקחה לו לאשה דכיון שלקחה נעשית כשמה לכל דבר [לעיל ה.]. אם רצה ולא מתקשר עליה ולקחה לו. איסור ערוה. כגון שמתו ואם מתו [לקמן כו.]. איסור מצוה ואיסור קדושה. איסור מנה מנה כגון שמתו מ"ס בדמנשם לקמן נ"ג. או איסור קדושה כגון ששפלה לפניו מנורת או נמיה שהיא גלוא. חלוצת ולא מתייבמת. מולת דלא אלוס איסור לאו גלוא כרת לאפקועי יעוס לגמרי ולא מתייבמת דהא אסורה ל' [לעיל ט.]. יבמה שפלה לפני יסו והוא אסורה עליו משום מנה או משום קדושה חלוצת ואינה גלוא כלום אף על גב דגבי מידי כריתות קיימא לן בפרק קמא דייבמות [לעיל ג.]. מגורה שיה לעלה דיואיה היינו גלוא כלום גלוא מלכה תסו הוא דלסורה ליה איסור מותר ללא חספי ביה קדושי אצל איסור מנה או קדושה דנטו קדושין ניהו מרבינן תסו (ב). מינמחו יבמתו י"ט לך אחרת ששלה השערה לחוק ואינה עולה לייסו ואינו זו חייבי יבמה. דהא אסורה ליה וכי ימנה מידי עשה ומתה לא תעשה גזירה ביה אסורה שמקיים בה יבמה יבא עליה (דברים כה) אטו ביאה שניה שאין בה מנוח עשה [סנהדרין נג.]. אחרת שהיא יבמתה. אחרת של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה כשעפלה עמה לייסו. חולצת או מתייבמת. ללא מנוח וקוקמה הוא לערוה לא רמיא קמייהו או לייסו וכגון שהיה על אשת אסורה על האחד איסור ערוה ובדפוסית [לעיל ט.]. שניות. שגזרו חכמים על שניות לכן להרמין מן הערוה כגון אם אלו ואם אלו ושאר עריות השניות בפרק דייבמות [בבבבב לו.]. אצ"ב צ"ב. מולן כהן גדול ולא מייסו דאלמנה היא ואסורה לו [לקמן סא.]. צרת איצ"ב. ה"י שהיא נשוי ב' נשים והיא אילנית. ומת בלא נשים שמהן אסורות להתייבם ופטורות מן החלצה. שאלמנה והיא הנכור אשך חל בראיה לילד פרט לאילנות. וכוון דפטורה קיימא עליה כשם אה ונמיה כרת ערוה ואע"ג דהאי והיא הנכור אשך חל ממוקם במילתין לקמן (נד). גדול האחים ומהכא נפקא לן מנה גדול לייסו מימי דרשין תן פרט לאילנות ממשך חל דקרא יחיה הוא כיון דהנכור ציבם גופיה משעה [לעיל ב.]. שאם היה נשוי אילנית ואשה אחרת ומת בלא נשים שמהן פטורות [לעיל ג.]. איצ"ב. דוכריתא דלא ילדה לשון איל וכו' מן האלן [לעיל ב.]. רע"ב ב"ב ס"ו. ממעי אמה יוס אש סימנין שאין לה שערות ולא דעין ולסון אילנות דוכריתא כהיל כהיל שאין יולד [עירובין מו.]. שאין לה סימנין שערות ועלול ואינה יולדת לשון איל וכו' דוכריתא דלא ילדה [בבבבב לו.]. דוכריתא דלא ילדה [שמהני אמה נכריתא] כן ראיין לה סימנין אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה [טוטה כד.]. מה לשון אילנות שפיהו שקרוו חכמים לאשה שהיא ראויה לילד. דוכריתא. לשון איל חמייס דמתרמנע דבר שגים [ויקרא ה] ה"י היא כהיל שאינו יולד [בבבבב לו.]. [המשך סוף המסכת]

כיצד פרק שני יבמות

שמגדשה בגמ. ואינה זריכה חלצה ואם רצה להחזיר מחזירה ולא אמרין מנה רמח רחמנא עליה ועבדה ומשעה חוקם עליה נאסור אשת אח: ל"בא. עדיין יצומין הראשונים עליה ומציעי חלצה: שרדי היתרא. למדרש ולקחה דלא מציעי חלצה: אהיתרא. היכא דכולה מילתא היתר כגון צמיצם אשת אח: ושרדי איסורא. למדרש ויצמיה עדיין יצומין עליה: אאיסורא. היכא דאיכא זל איסור כמו נאשת אחיו שלא היה בעולמו: אחרתו מאמו שנשאה אחיו מאביו. קודם לידתו של זה וכשגולד זה מלכה נשואה לאחיו תמיצם לו כשימות זה דהא מלכה צמיה ייטס: איסור אחרתו לית ליה היתר. אצל איסור אשת אח לית ליה היתר כשאין לו צמיצם הילכך כשמת ראשון בלא צמיצם פקע איסורו לגבי שני ונשאה והשלישי מכה שני באל: מתני' לא חולצת ולא מתייבמת. לרמח וכו"ש היא: איסור מצוה. מפרש להו ואילן: אחרתה. של ערוה כשהיא יבמתה כגון שפלה שמי אחרת משני אחין האחת אסורה [ב] משום ערוה כגון שהיא כלתו או חמותו: או חולצת או מתייבמת. אחרת הערוה דלא פגע בחמות וקוקמה משום דערוה לאו וקוקמה היא: שניות. שניות לערוה שגזרו סופרים עליהם וצמי' מפרש לה: לשון מנה וקדושה מפרש בגמרא: אצ"ב צ"ב. שמת אחיו ההדיוט ונפלה חלמנהו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. שעבר אחיו המנה ונשא חלוצה וגרושה [ב] וכשמת זריכה חלצה שהרי מופסים לו זה קדושין דקדושין מופסים צמיצו לאוין אצל יצומי לא שהרי אסורה לו לזה שהיא כהן ואפטורי בולא כלום לא דלא אלוס לאו למיפטרה דלפי' מלכות אשה צ"ב (דף ג.): צ"ב. לאיתויי צרת אילנית כרב אפי. צ"ב (דף יב). דלא חולצת ולא מתייבמת דערוה קרינן בה צלילנית דמעטע קרא מלכך חלד וקיימא עליה נאסור אשת אח הילכך לרמח לרמח ערוה: אלה המצוות. בסוף ספר תורת כהנים ומשמע דאכלו' ספרא קאי וכל אחרת כהנים תסס קדש עצמך. לעמוד ולהזכר: אף במותר דף. להוסף עליהם שניות המותר [ב] לך על הערוה כדי שלא תצא ליד ערוה האסורות מן החזרה: קפסיק ותני. אלמנה לכו"ג לא שנה נפלה לפניו מן הנשואין דהיינו תרתי לגרעיתא חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה דכתיב [ב] אשה צמוליה יקח ולא בעולה ולא הבא מכלל עשה עשה [ב]. ולא שנה. נפלה לפניו מן הארוסין ועודה צמולה דליכא אלא לאו דאלמנה: יבא עשה. דייבמה יצא עליה: ועלמה השערה מצוי לקחת את יבמתו מה ת"ל יבמתו י"ש דף יבמה כו'. דלס כתב ולא [ב] יספון האיש לקחת את יבמתו מה דהסיא דקרינא ציה [ב] לקחת הוא דקא מנרכה רחמנא ועלמה השערה לחוק אצל חייבי לקחת לא קרינן בה [ב] ועלמה להכי הדר כתב יבמתו למימר דיש לך יבמה אחרת שעולה השערה לחוק ואע"ג דלא כתיב [ב] בה לקחת שאין עולה לייסו: איבא חייבי בריתות. נמי לילך מהכא דליציעי חלצה ואמאי פטרינן לגמרי: לקחת בה קדושין. הילכך קרינן ציה [ב] לקחת דיעבד אצל חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושין ואפי' עבר האי יסו ונסנה לאו קימה היא: ללדדין

ב. עין משפט

האי איסורא דאית ליה היתרא. דפקע איסור אשת אח דיכול להחזירה לאחר שגרסה וכי היכי דפקע ליה לגבי דידיה איסור אשת אח פקע נמי לגבי אחיו הכולל וה"ל [ב] אשת אחיו שהיה בעולמו: לאתויי צרת איצ"ב. אע"ג דמתני' לא קתני צרה מ"מ הו' בכלל דכל שאיסורה איסור ערוה דמשמע שאיסורה צל מחמת ערוה דהיינו הצרה ולא הולך להזכיר הצרה צדדיא משום דלפירקין דלעיל קאי והא דלא קאמר לאיתויי [ב] צרת סוטה [ב] וצרת מחזיר גרושה [ב] משום דלילוניית דמיא טפי לערוה שמתות למת ואסורות לייסו [ב]: בשלמא מן הנשואין כו'. תימה דמן הנשואין דמן תיקשי ליה דאמאי חולצת כיון דלפן עולה לייסו דלא אחי עשה ודמי לא מעשה ועשה ומיחוי כי חייבי כריתות וי"ל דלא קאמר בשלמא אלא ממאי דלפן מתייבמת: יבא עשה וידחה לא תעשה. הקשה ריב"ז צ"ב דסנהדרין (י. ע). דכיון דלפן אשה מתעברת מצוה ראשונה כדאמר בסוף פ' ד' אחין (לקמן ד' לה. ועס) היאך תתיבם דנצי' ראשונה ליכא הקמת שם וביאה שניה אסירה ליה כדאמר לקמן [ב] גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ואר"י דלא קשה מידי דלא צעין (א) שמהל ראויה להקמת שם אלא שהיבמה וסיבס יהו ראוין להקמת שם ולא ממעטינן אלא אילוניות [ב] וסריס [ב] שאין ראוין לילד לעולם אצל ביאה שאין יכולה להמערב בה לא ממעטי כיון שהאשה או היבם ראוין לבסוף להוליד דל"כ תיקשה היאך קטנה מתייבמת לרבנן וגם לרבי מאיר היתה מתייבמת אי לאו ששאה דשמה ממלך אילנית [ב] ובפרק צ"ג (לקמן דף ק"א.) מן קטן הבא על הגדולה תגדלנו וצ"ב. הבא על יבמתו (לקמן נה.) נמי מרביצין דקניית צבאיה שאל מנרכה והערה אע"פ שאין מתעברת בה [ב] (א):

האי איסורא דלית ליה היתרא הוא איסורא דאית ליה היתרא: מתני' כלל אמרו ביבמה כל (ה) שהיא איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת [ב] איסור מצוה ואיסור קדושה * חולצת ולא מתייבמת * אחרתה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת: איסור מצוה שניות מדברי סופרים איסור קדושה אלמנה לכו"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממוזר: גמ' כלל לאיתויי מאי אמר רפרם בר פפא לאיתויי צרת אילנית [ב] וכדרב אפי ואיכא דאמרי כל שאיסורה איסור ערוה הוא דאסירא צרתה הא לא איסורה איסור ערוה צרתה לא אסירא למעוטי מאי אמר רפרם למעוטי צרת אילנית ודלא כרב אפי: אחרתה שהיא יבמתה: אחרתה דמאן איליבא דאיסור מצוה כיון דמדאורייתא רמיא קמיה פגע באחרת וקוקמה אלא אחרת דאיסור ערוה: איסור מצוה שניות: [ב] אמאי קרי ליה איסור מצוה אמר אביי [ב] מצוה לשמוע דברי חכמים: איסור קדושה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט: ואמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב [ב] קדושים יהיו לאלהיהם תניא רבי יהודה מוחליף [ב] איסור מצוה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי ליה איסור קדוש' אמר אביי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש א"ל רבא וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא מיקרי אלא אמר רבא קדש עצמך במותר לך: אלמנה לכהן גדול: [ב] קפסיק ותני לא שנה מן הנשואין ולא שנה מן הארוסין [ב] בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה דוחה לא תעשה ועשה אלא מן הארוסין לא תעשה גרידא הוא יבא עשה וידחה לא תעשה אמר רב גידל אמר רב אמר קרא [ב] ועלמה יבמתו השערה שאין ת"ל יבמתו מה תלמוד לומר יבמתו יש לך יבמה (ג) אחרת שעולה לחלצה ואינה עולה לייבום ואינו זו חייבי לאוין ואיבא חייבי כריתות אמר קרא [ב] אם לא יחפוץ האיש לקחת את חפץ מייבם [ב] כל העולה לייבום עולה לחלצה וכל שאין עולה לייבום אינו עולה לחלצה א"ה חייבי לאוין נמי הא רבי רחמנא יבמתו ומה ראית מוסתברא

האי הכי חייבי לאוין נמי. פי' כיון דלפן עולים לייסו לא יעלו לחלצה ומימה לר"י היכי מלי למימר דלא יעלו לחלצה הא מיבמתו דשמעין דלפן

א) כי יבשו ארום יתרו וימת ארום וכן אין לו לא תורה אשת הפת החוצה לאיש ור' יבמה יבא עליה ויקחה לו לאשה [בבבבב: [ב] ר' יבמה כה. ה] קדושים יתרו לאתיהבם ולא יתלוו שם אלהיהם כי את אש"י י"תם אלהיהם הם מקריבם ויהו קדש: [ויקרא כא. ו] אלה המצוות אשר צוה יי' את משה אל בני ישראל בהר סיני: [ויקרא כו. ה.] ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלמה יבמתו השערה אל תחגיגם ואמר מואן יבמי לקיים לאחיו שם בישאל לא אבא יבמי: [ב] ר' יבמה כה. ה.]

עין משפט נר מצוה ח א מיי פי' מהלכות יעס הלכה י טו"ש אה"ע סימן קנע ספק א: ב מיי שם פי' הלכה א טו"ש שם סימן קנע ספק ב דש"ע ד: ג מיי פי' מהלכות איסור הלכה ו סגנו לאין קי טו"ש שם סימן טו: יא ד מיי פי' מהלכות יעס הלכה א: יב ה מיי שם פי' הלכה יע:

תוספות ישנים

א) ואע"ג דלקמן אלטרין קרא לקמן למימר שגדלו שמה מיניה ולפניו בעלמא א"י אשני קטן דליו בר הקמת שם כלל שערות קטן אצל אחרת הנמולה לאחר ביאה ראשונה איכא בה הקמת שם. ור"מ היכי קאמר בשלמא מן הנשואין לא אחי עשה ודמי ל"מ ועשה. הא ודאי י"ט לטו לומר דהכא דמי ל"מ ועשה אע"ג דבעלמא לא דמי משום דהוי לאו שאינו שוה בכל. וי"ל דפירי' הכי אפי' או אמרין דלפן מולק בין לאו שהיה בכל ללאו שאינו שוה בכל (מ"ט) ולא תקשי לך מידי מן הנשואין מ"מ תקשי לך מן הארוסין דיבא עשה וידחה ל"מ: ובשני רבי רחמנא יבמתו. ור"מ א"י מנן דחייבי לאוין גרידי דלא מייבמה טקן יבמתו בלא ועשה וחייבי לאוין גרידי עדיין לא שמעין. וי"ל דמסתבר דלמא יבמתו תלמד ולאסור לייסו ור"י חייבי לאוין ועשה לא אלטרין דלפן עשה דוחה ל"מ ועשה [ב] ור"י אלא לאסור חייבי לאוין גרידי מיטס. ור"מ וימלא דסיבי לאוין ועשה אפי' חלצה לא לזריז ומפטרי וטקי יבמתו דמשמע חלצה [מנ"ה לרין] חייבי לאוין גרידי ד"ל דכתיב הוא לאוקומי יבמתו בכל הק' דתפסי בהו קדושי:

תורה אור השלם

א) כי יבשו ארום יתרו וימת ארום וכן אין לו לא תורה אשת הפת החוצה לאיש ור' יבמה יבא עליה ויקחה לו לאשה [בבבבב: [ב] ר' יבמה כה. ה.] קדושים יתרו לאתיהבם ולא יתלוו שם אלהיהם כי את אש"י י"תם אלהיהם הם מקריבם ויהו קדש: [ויקרא כא. ו]

א) אלה המצוות אשר צוה יי' את משה אל בני ישראל בהר סיני: [ויקרא כו. ה.] ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלמה יבמתו השערה אל תחגיגם ואמר מואן יבמי לקיים לאחיו שם בישאל לא אבא יבמי: [ב] ר' יבמה כה. ה.]

צא א מיי פ"ב מהלכות
תשובה הלכה א סמג
לאין טו:
צב ב מיי טס הלכה ה:
צג ג מיי טס פ"ג הל"ה:
צד ד מיי פ"ב מהלכות
תשובה הל' ח סמג
עקן טו טו"ע א"ח סי'
מח סעיף ד:
צה ה מיי פ"ו מהלכות
דעות הלכה ח:

גליון הש"ס

גמ' יחיד שעשה
תשובה מוחלין פ"ב
הע"פ. הרמ"ע מפלטי
נחמתי חיקור דין ח"ל
פ"ד מצד פירוש הל"ס
נתינת ה"ה להיות עניני
זה לזה הוא המנהג בזמני
עכ"ל:

תוספות ישנים

וצריך לפרט את
החטא. וע"י כך חיקט
בהפלות על יום הכפורים
על חטא שחטאו לפני
לאונס ומתינו: תשובת
רשעים מוחלין
מעכבת. ק"ף אמר
שנתקן גור דין מייח"מ
כופו לכל לדי תקלה שאין
גור דין על יחיד נקטע
כלאמרינן ב"ר"ש השנה ה"ף
(ס' א' נמי ר' יצחק דף
דלמרי יפה נעקה לאדם בין
קום גור דין בין לאחר גור
דין:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

רבינו הנגאל

תניא אדם מקניט
לחבירו ספק מתפייס לו
ספק אין מתפייס לו אבל
הקב"ה ודאי מתפייס לו
אפילו בדברים שנאמר
קחו עמכם דברים ושובו
אל ה' ולא עוד אלא
שמוחזיק לו טובה שנאמר
וקח טוב ולא עוד אלא
שמעלה עליו הכתוב
כאלו הקריב קרבן
שנאמר ונשלמה פרים
שפתיו. היכי דמי בעל
תשובה אמר רב כל
שבו לידו עבירה פעם א'
ובא וניצל הימנה. מחוי ר'
יהודה באותו מקום
באותה אשה או כיוצא
בה ובאותו פרק.
בעבירות שבין אדם
להקב"ה אשרי נשוי
לפניו סמך חטאה. בין
אדם לחבירו מנסה
פשעיו לא יצלה ר"א
כאן בחטא מפורסם וכאן
בחטא שאינו מפורסם.
תניא ר' יוסי ב"ר יהודה
אומר עבר אדם עבירה
פעם ראשונה ושנייה
ושלישית מוחלין לו אם
ישוב רביעית אין מוחלין
לו שנאמר על שלשה
פשעי ישראל ועל ארבעה
לא אשיבו ולא תימא
בצבור אלא אפילו ביחיד
שנאמר הן כל אלה יפעל
אל פעמים שלש עם גבר.
עבירות שבין אדם
למקום אם יתודה עליהן
יחייב זה אינו צריך עוד
להתודות עליהן ואם
חזר ומתודה עליהן עליו
הכתוב אומר כסיל שונה
באלותיו ר' אליעזר אומר

לא תעשה שבתורה. לא יוכל בעלה הראשון וכו'. כי בשלש בעיות.
עונן יחשב כמכשול שהיא שגגה: עליהם (חיו) [הוא] יחיד. על כל מה
שעשה ואף על העבירות: מתפייס הימנו. מקבל הימנו פייסוס:
ונשלמה פרים שפתינו. ב' במקום פריס: גדבה. מקובלת גדלון יומר
מחזקה: ארפא משובתה. (ט) מן היחיד:
שבא דבר עבירה לידו. (י) שנסכל
זה כנר: באותה אשה באותו מקום.
שעבר שם (כ) העבירה ואותו פרק
מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנסכל זו
כנר ילכו מתגבר עליו ואומר לו ראה
פלוגית ואותו מקום ואותו פרק הוא
קום עשה מה שעשית כנר: כסוי
הטאה. שלא נתגלה עונו: בחטא
מפורסם. טוב לו שידה ויתבייש ולא
יכפור זו: בחטא שאינו מפורסם.
לא יגלה חטאו וכבוד השם הוא שכל
מה שאלם חוטא צפרהסיא מיעוט
כבוד שמים הוא: עבירות שבין אדם
לחבירו. יגלה לרבים שיצקשו ממנו
שימחלו לו: וחטאתי נגדי תמיד.
איני סבור שספרת לי והרי הוא תמיד
כאלו הוא נגדי עומד: וצריך לפרט
את החטא. כשהוא מתודה אומר
חטא פלוגי תטאמי: כדרי ינאי.
לא הזכיר העון אלא למעט ולומר
אתה גרמת להם משל" לאדם שהיה
לו בן נאה ומחלינו ומסקהו ומולה לו
כיס של דינרין צולארו והושיבו צפתה

וזוהי מה יעשה שלא יחטא: הכי גרם בספרי משה אמר יכתב
סורחני שנאמר יען לא האמנתם בי. ככל מקום שנכתב מיתמו סס
נכתב סורחני אלמא יחילא ליה למכתביה זמנין טובא: לשתי נשירם.
שלוקום: אחת קלקלה. ונתה והתרו צה לנלקות כך דור המדבר מתו
צמדבר שהאמינו למרגלים (משה) מת
צמדבר על שמעו נח המורים אמר
יכתב סורחני שלא יאמרו אף אני
קלקלתי כמותם: פגי שביעית. תאניס
שלא צישלו כל כרכן ורחמנא אמר
והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא
כה) לאכלה ולא להפסק: מפרסמין
את החנפין. שהן רשעים ומראין
עממן כלדיקים אם יש מכיר צמעשו
מזוה לפרסמו מפני חילול השם שני
אדם למדין ממעשו ססצורין עליו
שהוא לדיק ועוד כשצא עליו פורענות
צני אדם אומרים מה הועיל לו
זכותו: שנאמר ובשוב צדיק מצדקו.
איפיה דקרא ונתתי מכשול לפניו אני
ממליא לידו חטא גלוי לכל שיכשל זו
ידעו את מעשיו: המוחליין. רשעים
גמורין: ש"ות רשעים סופה תקלה.
מתוך שלתם הם יושצן ומתהרין
צעצמות: וחרשות. הרצנות:
מקברת בעליה. שנאמר (שמות ה)
וימת יוסף תמילה ואח"כ כל אחיו:
לזואי שתהא יציאה. ממנה צלא חטא
כצאה: נפיק לדינא. להיות דן דין:
צצו

שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם (א) מקניט את חבירו בדברים ספק מתפייס
הימנו ספק אין מתפייס הימנו (ב) וא"ת מתפייס הימנו ספק מתפייס בדברים אבל
הקב"ה אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים שנאמר (ג) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא
עוד אלא שמחזיק לו טובה שנאמר (ד) וקח טוב ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב פרים שנאמר
(ה) ונשלמה פרים שפתינו שמוא תאמר פרי חובה ת"ל (ו) ארפא משובתם אוהבם נדבה תניא (ז) היה ר"מ אומר גדולה
תשובה שבשביל. יחיד שעשה תשובה מוחלין (ח) לכל העולם כולו שנא' ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב
אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו (ט) היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה (י) כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם
ראשונה ושניה (יא) וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה פרק באותו מקום א"ר יהודה רב רמי
כתיב (יב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב (יג) מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא בחטא מפורסם
הא בחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן
בעבירות שבין אדם למקום תניא ר' יוסי בר יהודה אומר אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו
שניה מוחלין לו שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנאמר (יד) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל
ארבעה לא אשיבו (ונאמר) (טו) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מאי ואומר וכי תימא הני מילי
בציבור אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (מכאן ואילך אין מוחלין לו שנאמר
על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבו) (טז) ת"ר עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה לא יתודה עליהן יום
הכפורים אחר ואם שנה בהן צריך להתודות יוה"כ אחר ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו הכתוב
אומר (יז) ככלב שב על קיאו" כסיל שונה באולתו רבי אליעזר בן יעקב (יח) אומר "כ"ש שהוא משובח שנאמר (יט) כי
פשעיו אני אדע וחטאתי נגדי תמיד אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיאו וגו' כדבר הונא דאמר רב הונא
כיון (כ) שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כהיתר
(כא) וצריך לפרוט את החטא שנאמר (כב) אנה חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר'
יהודה בן בבא רבי עקיבא אומר (כג) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם
אלהי זהב כדרי ינאי דאמר ר' ינאי (כד) אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כסף וזהב שהרבית
להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה
ודוד משה אמר יכתב סורחני שנאמר (כה) יען לא האמנתם בי להקדישני דוד אמר (כו) אל יכתב סורחני
שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל דמשה ודוד (כז) למה הדבר דומה לשתי נשים שלקו בבית דין
אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית בבקשה מכם הודיעו על
מה היא לוקה" שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה הביאו פגי שביעית ותלו בצוארה והיו מכריזין
לפניה ואומרין על עסקי שביעית היא לוקה (כח) מפרסמין את החנפין מפני חילול השם שנאמר (כט) ובשוב
צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו תשובת המוחליין מעכבת חפורענות ואע"פ שנחתם עליו
גור דין של פורענות שלות רשעים סופה תקלה וחרשות מקברת את בעליה ערום נכנם לה וערום יצא ממנה
ולואי שתהא יציאה כביאה (ל) רב כי הוה נפיק למדין (לא) דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה
לית הוא עביד ויקן לביתיה אויל ולואי שתהא ביאה כיצאה (לב) רבא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי

בצבו
נאם (י) ישעיה נב. כ. (יא) שובה ישראל עד יי אלקיך פי בשלש בעיות: (יב) ו. (יג) ובשוב רשע מרשעתו
ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יתן: (יד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו פל
תשא עון קחו טוב ונשלמה פרים שפתינו: (טו) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי מננו:
(טז) לידו חטא גלוי לכל שיכשל זו ידעו את מעשיו: (יז) ונשלמה פרים שפתינו: (יח) ונשלמה פרים שפתינו:
(יט) ונשלמה פרים שפתינו: (כ) פה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבו על מקרבם פקסם
צדיק וצדיקן עבירו יעליים: (כא) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר: (כב) ונשלמה פרים שפתינו:
שב על קאו כסיל שונה באולתו: (כג) פי פשעו אני אדע וחטאתי נגדי תמיד: (כד) ונשלמה פרים שפתינו:
(כה) ונשלמה פרים שפתינו: (כז) ונשלמה פרים שפתינו: (כח) ונשלמה פרים שפתינו: (כט) ונשלמה פרים שפתינו:
(ל) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו:
(לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו:
(לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו:
(לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו:
(לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו:
(לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו: (לד) ונשלמה פרים שפתינו:
(לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו: (לח) ונשלמה פרים שפתינו:
(לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים שפתינו: (לג) ונשלמה פרים שפתינו:
(לד) ונשלמה פרים שפתינו: (לה) ונשלמה פרים שפתינו: (לו) ונשלמה פרים שפתינו: (לז) ונשלמה פרים שפתינו:
(לח) ונשלמה פרים שפתינו: (לט) ונשלמה פרים שפתינו: (לא) ונשלמה פרים שפתינו: (לב) ונשלמה פרים ש

החלוקה 230/2018

ה' ולא כתיב ושובו עד ה', אלמא דהחילוק הוא בין יחיד לציבור, ודוק.

[פו, ב]

אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה לא תעשה וכו'. מקשים העולם מאי אולמיה דתשובה והלא כך היא המדה דאתי עשה ודחי לא תעשה. ובספר כסף-נבחר (סימן קצג), הביאו מפירוש הילקוט ירמיה (פרק ג) תירוץ בשם רבו ז"ל, דהא דאמרינן בעלמא אתי עשה ודחי לא תעשה, היינו היכא באותו שעה שדוחה לא תעשה מקיים העשה, וכדי שזה יקיים העשה אין אנו חוששין לדחות לא תעשה, אבל הכא מי שמקיים עשה של ושבת הם כנסת ישראל, ונהי שראוי שתדחה לא תעשה לחזור עם בעלה, אבל מי התיר לבעל לחזור עמה ולעבור על לאו דלא ישוב בעלה מאחר שאינו מקיים שום עשה. וכן תירץ בספר אהבת-עולם (ע, ד), יעויין שם.

וקשה לי דהא תנן בפרק אלו-נערות (כתובות לט, א): האונס שותה בעציצו אבל נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לכא לישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר (דברים כב, כט) ולו תהיה לאשה, הראויה לו. ופרכינן עלה בגמרא (מ, א) ניתי עשה ונדחי לא תעשה. ומשני, והיכא אמרינן ניתי עשה ונדחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומא לעשה, אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל. ואם איתא כדברי הרבנים הנזכרים מאי פריך ניתי עשה ד"ולו תהיה לאשה" וידחה לאו דממזרות, נהי דלגבי דידיה יש עשה ד"ולו תהיה לאשה" מכל מקום לגבי דידה ליכא עשה, והאיך היא תעבור

על לאו דלא יבא ממזר בקהל ה'. וכן יש להקשות על הרבנים הנ"ל מהא דגרסינן בפ"ק דיבמות (ג, ב): תנו רבנן אשה אל אחותה לא תקח וגו' (ויקרא יח, יח), מה תלמוד לומר לפי שנאמר יבמה יבא עליה (דברים כה, ה): ופרכינן בגמרא טעמא דכתב רחמנא "עליה" הא לאו הכי הוה אמינא אחות אשה מייבמת מאי טעמא דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בה כרת מי דחי וכו'. הרי דאם היה לא תעשה גרידא הוה אמינא אתי עשה דיבמה יבא עליה ודחי לא תעשה, וכן אמרינן בפ"ב דיבמות (כ, א) דחייבי לאוין יכול לייבם משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ואם איתא כדברי הרבנים הנזכרים אמאי, הרי עשה דיבום אינו מקיים אותו אלא היבם, והאיך יבמתו

תעבור על לאו מבלי

שתקיים עשה. י' אלא

ודאי הדבר ברור דכל

מצות עשה דרמיא על

איש אחד ומוטלת עליו

לעשותה בחברת אחר,

דוחה לא תעשה

שכתורה, אע"ג דלגבי

אחד מהם ליכא עשה

כדאמרן,⁴⁰¹ ואם כן הכי

נמי כדי שיקיימו ישראל

מצות התשובה לחזור

עם הקב"ה, יכול

הקב"ה לעבור על

הגהות הנרע"א

יג. מ"ש דהדבר ברור הוא אינו כן, דהרי בגיטין (מא) בתוספות ד"ה לישא שפחה וכו' כתבו בחד תירוץ כיון דברידה ליכא עשה היא מוזהרת שלא לעבור על הלאו. וההיא דכתובות (מ) שהביא המחבר ראיה ממנה בתוספות ישינים שם כתבו כאמת דזהו כוונת השי"ס בתירוצם הבא אי אמרה לא בעינא היינו דברידה ליכא עשה ומשום הכי א"א לה לעבור על הלאו. וההיא דיבמות ביבום כאמת צ"ל דעשה דיבום חל גם עליה. וכ"כ

הפ"י בכתובות שם ועכ"פ לאו מילתא דברירא הוא, ואפשר דלאירך תירוצם בגיטין בתוספות שם, וכן לאירך פירושים בהת"י דכתובות בההיא דאמרה לא בעינא אפשר דס"ל כמ"ש המחבר כאן, וצ"ע.

עלי עשור

401. עיין מה שהקשה כאן בהגהות רעק"א. ואולי אפשר לומר בזה, דהנה רש"י בכתובות שם (ד"ה מי איתיה) כתב, השתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה. ובתוספות ר"ד שם הקשה, דא"כ גבי יבם אמאי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כיון דמפורש בתורה דאם לא יחפוץ פטור הוא מיבום וחייב רק בחליצה, א"כ נלמד אותו לומר איני רוצה ליבם

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה. ומצוה אחת לא תעשה. והו פרטן:

(א) לייבם. (ב) לחלוץ. (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראויה לייבום נקראת זקוקה לייבום. ורשות היבם נקראת זיקה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

מגיד משנה

פרק ראשון

מגיד משנה

שערו ונפטרנו ה"ו ודל של קיימאן ואם לא נודע אם הוא בן ז' או בן ח' ולא גמרו סימניו נראה ודאי שדעת רבינו הוא שהוא ספק כיון שלא גמרו סימניו ולא שהם שלשים יום והספק הוא הוא ספק בשל תורה והולכין בו להחמיר אלא שלענין מילה מלין אותו בשבת ממה נפשך שאם בן ז' הוא בדין הוא שידחה שבת ואם הוא בן ח' נפל ומתחך בשר בעלמא הוא

כמ"ש רבינו שם זהו דין תורה לדעת רבינו ויש לדברים אלו עיקר בשבת בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ה): וביצמות פרק הערל (דף פ"ג): ובמקומות אחרים ולבאר הסוגיא לדעת זה יארכו הדברים אבל כלנו של דבר הוא שרבינו פוסק כרבי דאמר אישתהווי אשתהי בכל שגמרו לו סימניו וזהו הדין הראשון שכתבתי. ופסק כרשב"ג דכל ששה שלשים יום אינו נפל ואינו לריך לגמרו לו סימניו דבחדא מן תרתי דהיינו או גמר סימניו או שהיו שלשים יום נפק ליה ממורת נפל אע"פ שלא כלו לו חדשי דאמרינן האי בר שבעה הוא ואשתהווי אשתהי וזהו הדין השני. ואם נודע שכלו לו חדשי כ"ע מודו שהוא של קיימא ואין לורך לדבר אחר וזהו הדין הג'. והו דין תורה אבל חכמים החמירו בזה במקל דברים. ובענין ירושה שהוא דבר ממון סובר רבינו שהעמידוהו על דין תורה ולוה כח רבינו פ"א מהלכות נחלות שקטן בן יומו שלא כלו לו חדשי אם היה אחר אמו שעה אחת ומת ה"ו נוחל ומנחיל ו"ל כשנגמרו סימניו שזה קרוי ודל אבל אם לא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשי נפל הוא קרוי כמ"ש רבינו בהלכות מילה ולא רנו חכמים לטות דבר בדין הירוסה מפני שכל דבר שבממון קולו של זה חומרו של זה. ובידין הירוסה כתב פ"ג מהלכות ריבא ושמירת נפש שההורג קטן שגולד פחות מכן ע' שאינו נהרג עליו מוך שלשים ללידתו דבעינן חדא מתרתי או שהו ל' יום או שכלו לו חדשי אבל בן ח' שלא שהה אע"פ שנגמרו סימניו אינו נהרג וזהו ששנו חכמים על דין תורה מפני שכיון שאין לנו מהשבין אותו כולד שלם לכל דבר אינו בדין שיהא אדם נהרג עליו וידוע כל ספק נפשות להקל וכיוצא בזה כתב פ"א מהלכות אבל שאין מתחבלין אלא על מי ששהה ל' יום או שכלו לו חדשי לפי שהקילו באבילות כמו שאמרו הלכה כדברי המיקל באבל וכאן בדין החליצה כתב שדין תורה הוא כפי מה שנתבאר שכל שינא הולד חי פוטור את אמו והוא כשנגמרו סימניו שהוא קרוי ודל ואין לורך

פ"א א מצות עשה מן התורה. זה מצוה נכחית כמ"ש רבינו וזכר בהרבה מקומות: ומן התורה אינו צריך. זה מצוה נכחית מקומות ביצמות ונתבאר פרק שני שמדבריהם נריך לקדשה קודם ביאה וכן נתבאר פ"ג מהלכות אישות שאם אין לה כחוצה מראשון מקינו לה חכמים משני:

ב לא רצה לייבם. מ"ש רבינו בכלן או שלא רצתה היא הוא כפי דעתו ו"ל שהוא סובר שהאשה האומרת מאים עלי כופין הבעל לגרסה וכן הוא סובר ביצמה שכופין היבם לחלוץ וכ"כ בבאור פרק שני ושם אכתוב בדין זה: ומ"ש ומלות יבום קודמת. כך מסקי' לגמרא פרק החולץ (דף ל"ט): ומצוה בהלכות שם: ג זה שנאמר בתורה. מצוה בהרבה מקומות ומהם פרק כולד (ביצמות דף כ"ב). מי שיש לו בן מ"מ פוטור [את] רצתה מן הייבום ומייב על מכתו ועל קללתו וכו' הוא לכל דבר מוך ממי שיש לו מן השפחה ומן הכותית ואמרו בגמרא מ"מ לאתויי מאי א"ר יהודה לאתויי ממוז. ומ"ש רבינו שטעם בן השפחה הוא מ"מ האשה וילדיה מצוה בקידושין בפרק האומר (דף ס"ח): וגם שם נזכר טעם בן הכותית שהוא מדכתיב כי יסיר את בנה מאחרי יוש מפרש אותו בדרך אחרת ואין זה מעלה ומוריד בעיקר הדין:

ד הרי שהיה לו בן. דין זה הוא פשוט ומוקדם בשפחה שלא היטה שלו בשעה שנבערה מהבן הזה לפי שאין הבן הזה חשוב כבנו לשום דבר כמו שנתבאר אבל בשפחתו הוא לפי שיטתו שכתב פ"י מהלכות גירושין ושם כתב הוא שיש מן הגאונים ו"ל שהורו שמי שיש לו בן משפחתו תושבין לו ולא תתייבם אשתו שמה שמררה ואמ"כ בא עליה וכבר הארכתי בפרק ד' מהלכות נחלות לבאר דעתו ורלויותיו בזה:

ה מי שמת. זה מתבאר במשנה ובגמרא בפי החולץ ביצמות (דף ל"ה): ואם ילדה ויצא הולד חי. כבר כתב רבינו פ"א מהלכות מילה שכן ח' שהיה שלם בשערו ונפטרנו ה"ו ודל שלם ובן ז' הוא אלא שנתהאף ואם נולד כשהוא לקוי ואין נפטרנו שלמים ה"ו כנפל א"כ שהה ל' יום ואם שהה ל' אפילו שידוע שהוא בן ח' ולא גמרו סימניו ה"ו ודל של קיימא [וכן] מתבאר בדבריו כאן ובמקומות אחרים שכל שכלו לו חדשי בודאי אע"פ שלא גמרו סימניו שהם

פ"א ה מי שמת והניח אשתו מעוברת וכו'. כתב ה"ה ולוה כתב רבינו בפרק א' מהלכות נחלות אע"ג דשם תמה ה"ה מאין הוליא רבינו דין זה מ"מ כאן נתן טעם לדבר אבל מ"מ לא מפני טעם זה נוליא הדין אלא כשנמלא הדין מפורש או

מועיל טעם זה עוד כתב וכיוצא בזה כתב פרק א' מהלכות אבל תימה דבהלכות אבלות כתב רבינו דבן שמתה שמת אחר שלשים אין מתחבלין עליו והא לפי דברי ה"ה היכא דאיכא שהיו שלשים יום סגי לכל ענין ולמה שם אין מתחבלין ו"ע. והראב"ד ו"ל השיגו שם

מגדל עזו פ"א א מצות עשה מן התורה שייבם עד יבממו. פ"ק ביצמות (דף ג'): שזו אשתו שהקנו לו מן השמים. פרק יש מותרות (דף פ"ו): ובתובתה על נכסי בעלה שמת. ביצמות פרק החולץ (דף ל"ה) וביצמות פרק האשה שנפלו לה ופ"ג דקידושין (דף פ"ג) ומהם מקומות: ג זה שנאמר בתורה בו' עד זמן היבום. פרק החולץ (דף ל"ה) וסוף פ"ק דבכורות ופ"ג דיצמות (דף כ"ב): ג ד ואפילו היה לו זרע ממוז בו' עד שכבר שמרנו. פ"ג דיצמות: ה מי שמת והניח אשתו מעוברת בו' עד מדברי סופרים אבל לא תתייבם. פרק החולץ (דף ל"ה):

מ כסתם מתניתין דבכורות דעכשו מצות חליצה קודמת כאבא שאול וכן סתמא דמתניתין הריש מכילתין וכן פרק מצות חליצה תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וכל שמעתא דהכא פרק החולץ המשמע ביאה עדיפא במתכוין לשם מצוה איירי וכן פ"ה לקמן בפרק מצות חליצה ולא כאשר פסק כאן דמצות יבום קודמת וכן בפרק אע"פ פסק כאבא שאול וכן פ"ה וראב"ן וכן רבינו עזריאל ב"ר נתן ור' יוסי בר אושעיא הלוי ועיין באביאסף ועיין בס"י ל"ב: [ג] אע"ג דבעלמא מצות יבום קודם ריבה בסיפרי עקרה וזקנה לקדים לחליצה. לשון רבינו שמחה:

עין

הגהות מיימוניות

ב [א] הגרסינן בהחולץ (דף ל"ט): תנן התם פירוש פ"ק דבכורות מצות יבום קודמת למצות חליצה וכו' עד אמר רמי בר חמא א"ר יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת ומסיק עלה דמעיקרא סבר כאבא שאול ולכופף כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ וכ"פ בשאלות דרב אחאי כרבנן וכן ר"י אלפס וכן רשב"ם וכן מצא ראב"ה בתשובת הגאונים וסוף דבריו אי ממרדא לית לה כתובה אלא נדוניא רחפסה ככל תקנה נשואה המורדת על בעלה כתקנת רבנן סבוראי וגם ריב"א פסק בן מוקאמר פ"ק דמכילתין ופ"ק דקידושין ויבמה בעל כרחה וכו' דעת רבינו שמחה אבל ר"ת פסק דלא ק"ל כרמי בר חמא אלא כסתם מתניתין דבכורות דעכשו מצות חליצה קודמת כאבא שאול וכן סתמא דמתניתין הריש מכילתין וכן פ"ה לקמן בפרק מצות חליצה ולא כאשר פסק כאן דמצות יבום קודמת וכן בפרק אע"פ פסק כאבא שאול וכן פ"ה וראב"ן וכן רבינו עזריאל ב"ר נתן ור' יוסי בר אושעיא הלוי ועיין באביאסף ועיין בס"י ל"ב: [ג] אע"ג דבעלמא מצות יבום קודם ריבה בסיפרי עקרה וזקנה לקדים לחליצה. לשון רבינו שמחה:

ויש שאינם ראויין לא ליבום ולא לחליצה ואין להם זיקה כלל ויש שהם ראויים לחליצה ואינם ראויים לייבום ויש שהם ראויים לייבום ולא לחליצה. ויתר רובי פרטי ענינים אלה מבוארים כולם משלם במסכתא המחוברת על זה והיא מסכת יבמות.

5 **זנוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים,** ועובר על זה ולא ייבם יבמתו, כלומר שלא בא עליה ביאה אחת שהיא עיקר מצות עשה זה או שלא פטרה בחליצה בטל עשה זה.

(מצות חליצה)

תקנה. כד. שנצטוינו להיות היבמה חולצת ליבם נעלו כשלא ירצה לישא איתה לו לאשה, ועל זה נאמר וחלצה נעלו מעל רגלו. 10

משרשי המצוה לפי שהאשה הזאת היתה ראויה לשמש האיש הזה תחת אחיו מן הטעם שזכרנו למעלה במצות ייבום והוא אינו רוצה בה, צותה התורה שתעשה אליו מעשה שמוש זה של חליצת נעל שהוא שמוש העבד הקנוי בפרסום לפני בית דין להראות לכל שקנויה היתה לו לגמרי וכי ראוי היה לו ליבם אותה מן הטעם הנוכר במצוה הקודמת, ולפי שהוא אינו רוצה לעשות מה שמוטל עליו להקים לאחיו שם היא יוצאת מתחת ידו וירקה בפניו, להודיע שנפטרה ממנו לגמרי ואינה משועבדת לו עוד לחלוק לו כבוד בשום דבר אבל הוא חשוב אליה כאיש זר שאין משגיחין עליו מלירוק בפניו ותלך לה מעתה ותנשא לכל מי שתרצה. 15

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה מן כי ישבו אחים יחדיו פרט לאשה אח שלא היה בעולמו, כלומר שאין בה חיוב של יבום ולא של חליצה, כגון שנולד זה האח החי אחר שמת אחיו, ומה שדרשו גם כן אחים יחדיו המיוחדים בנחלה, פרט לאחים מן האם שאינם בחיוב יבום וחליצה, ובן אין לו עיין עליו, כלומר שאם יש לאח בן או בת מכל מקום או בן או בת או בת בת וכל יוצאי ירך אין שם מצות ייבום וחליצה מן הטעם שזכרנו במצות ייבום. וזהו סדר חליצה כמו שלמדנוהו מדברי רבותינו זכרונם לברכה בגמרא, וכן נהוג היום: יבררו שלשה אנשים שיודעים להקרות היבם והיבמה מה שחייבים לקרות והם הנקראים דיינים, ויוסיפו עוד עמהם כדי שיהיו חמשה כדי לפרסומי מילתא או עד עשרה, וכן גהגו העם, ^{אצ"החכמה} 20

הערות וביאורים

מת ייבמות, איסורי לאוין והשניות ואיסורי עשה (שם ה"ז). — 1. לא ליבום ולא לחליצה, סריס חמה ואנדרוגינוס מפני שאינן ראויין לילד (שם ה"ב). — 2. לחליצה, הספיקות, כגון טומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק (שם ה"ד). — לייבום ולא לחליצה, החרש והשוטה והקטן, מפני שאין בהם דעת לחלוק (שם ה"ג). — 21. המיוחדים בנחלה,

הראויין לירש זה את זה (רש"י יבמות יז, ב). — 26—27. ויוסיפו עוד, שנים עמהם כדי שיהיו חמשה. — 27. לפרסומי מילתא, דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן, אי גמי

חילופי גירסאות ומראי מקומות

9. להיות היבמה, כן הוא הלשון גם בסה"מ מ"ע ריז, ומשמע שעיקר המצוה עליה היא, אכן בהלכות יבום א, ב, הלשון: לא רצה לייבם... הרי זה חולץ לה. ועיין בסוף מצוה זו שגם רבנו כתב שמצוה זו נוהגת בזכרים, ולא הזכיר נקבות. — נעלו, כ נעלו מעל רגלו. — 10. דברים כה, ט. — 19. שם כה, ה. יבמות יז, ב. — מן, בפנים: מי.

משוחררים מנין וכו' משמע דאין משוחרר ודאי דאינו בכלל הברכה ועיין מ"ש לקמן בזה. ודוק:

תוס' ד"ה חד אמר מעלין וכו'. וא"ת ואמאי וכו'. נראה דעיקר קושייתם מנשיאת כפים שהוא פלוגתא דאמוראי אבל תרומה שהוא פלוגתא דתנאי ליכא לאקשוויי ד"ל דמתני' דהתם אתי' כתנא דאין מעלין וכן צ"ל למאי שתירצו שהוא בכלל עבודה והיינו כדאיתא בפסחים דף ע"ב דאכילת תרומה ה"ל עבודה ולפמ"ש לעיל דאכילת תרומה וחילוק גרנות תרי פלוגתא נינהו כמ"ש להרמב"ם ז"ל ואיך שייך בחילוק גרנות עבודה וע"כ צ"ל כנ"ל. מיהו קשה דלמה לא חשיב חילוק מתנות כדלקמן. ואפשר כיון דאינו בכל מקום אלא בכרכין לא תני אלא מילתא דפסיקא. אך דא"כ המ"ל גם בנשיאת כפים דאינו אלא במקום שיש בו ב"ד. תו קשה אמאי לא חשיב חילוק מעשר ולא שייכי שני התירוצים של תו' ומשמע לקמן דף כ"ו דמעלין ועיין לקמן. ולפמ"ש התוס' דלמ"ד קנסא לעניים היינו לעניי ישראל לא קשה מידי. וק"ל. ועמ"ש לקמן דף כ"ה לענין ס"ת:

תוס' ד"ה שאני הכא וכו'. עיין במהרש"א שכתב דגם רש"י ז"ל ס"ל דלפי הס"ד הוא משום דלא מצאו כתבם. ונלפענ"ד דגם לפירוש ר"ת צריך לפרש הכי דלמסקנא ריע חזקתיי' משום שנקראים על שם ברזילי והמקשה הוא סבר שלא העלם משום שלא מצאו כתבם כפשטי' דקרא לכך מקשה דאתי לאסקיניהו דשמא ישכח שלא מצאו כתבם. והוא דנלענ"ד דהך ריעותא שלא מצאו כתבם תליא בפלוגתא דרבי ורשב"ג בב"ב דף ק"ע בבא לידון בשטר וחזקה דרבי ס"ל נידון בשטר ומסיק בלברר קמפלגי דאף דבחזקה לברר סגי אפ"ה כיון שטען שיש לו שטר צריך לברר וזהו דקאמר הכא אלה בקשו כתבם וגו' משמע שאמרו שיש להם כתב יחוס ולא נמצאו. אבל לרשב"ג דס"ל א"צ לברר (ועיין בח"מ רס"י ע"ה) א"כ כיון דמעלין מנשיאת כפים ליוחסין מה ריעותא בזה שלא מצאו כתבם. ולכאורה קשה מזה לשיטת ר"ת שם דס"ל דאפילו רבי לא אמר אלא לברר לכתחלה ע"ש בתוס'. ותו דמשמע לקמן בברייתא דף כ"ה דרשב"ג ס"ל מעלין מנשיאת כפים ליוחסין כדקאמר רשב"ג אומר אף אלכסנדר' וכו'. ולמ"ד מעלין מנשיאת כפים ליוחסין מפרש ברייתא זו ליוחסין ולדידיה דס"ל אין צריך לברר תקשי דאתי לאסקיניהו. וצ"ל לפי המסקנא דבאמת ריע חזקתיי' משום דנקראים על שם ברזילי. ונלענ"ד דיש לומר דרש"י ור"ת ז"ל לשיטתיי' אזלי דצריך להבין מה שייכות ריעותא בזה שנקראים על שם ברזילי לחשש חללות. וכי בשביל זה אבדו יחוס אבותיהם ונראה דלפמ"ש לעיל דעיקר חשש העלאה מתרומה ליוחסין הוא משום חשש עבדות וכדאיתא בסוף פרקין וכמו שיבואר עוד בס"ד. א"כ יש לומר

ותו קשה לי דקאמר הכא משום עשה ולא קאמר משום ברכה לבטלה דאיכא לא תעשה דחמיר טפי מיניה. והמ"א כתב שם דבאמת הפירוש הוא משום ברכה לבטלה. והוא תמוה דהא קאמר בהדיא איסור עשה וברכה לבטלה הוי לא תעשה לא משום לא תשא. ותו קשה על דברי ר"י דקאמר משום ברכה לבטלה לפי דעת רמ"א שהיה עם כהנים אחרים א"כ הא כבר נתקשה בזה המבי"ט בתשובתו סימן ק"פ הא דנוהגין כל הכהנים לברך ואין אחד מברך לכולן. כדק"ל עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולן ותירץ מפני הטירוף ע"ש. עכ"פ למה היה צריך לעבור משום ברכה לבטלה היה לו לצוות לכהן אחד להוציאו בכרכתו. אמנם אלולי דברי רמ"א ז"ל היה נראה לענ"ד להיפך דס"ל להר"י דמ"ש כאן איסור עשה הוא דוקא עם כהנים אחרים והוא דנלענ"ד פשוט דכמו דאיכא עשה לכהנים לברך את ישראל. ה"נ איכא מצות עשה לישראל להתברך מן הכהנים. וכן מצינו בכל מקום אע"ג דבתורה אינו מפורש הצווי אלא על העושה. המצוה על שניהם כגון ביבם יבמה יבא עליה והמצות עשה גם עליה. תדע דהא קאמר ביבמות דף כ' דרוחה לא תעשה ואיך היא עוברת על הל"ת אם אין המצוה עלי' כמ"ש תוספות בגיטין דף מ"א. שוב מצאתי מפורש בספר חרדים שכתב כן שהעשה נמי על ישראל להתברך. ואיתא בסוטה אמור להם כאדם האומר לחבירו פנים כנגד פנים א"כ זר העולה בין הכהנים לדוכן אינו מתברך מן הכהני' ודוקא עם כהנים אחרים מיירי הכא ובאמת ליכא משו' ברכה לבטלה דאפשר בזמן הש"ס אחד מברך לכולן אלא משום מניעת מצות עשה דאינו מתברך מן הכהנים פנים כנגד פנים^ל. ולפ"ז יש לתרץ דברי התוספות בשבת דכוונתם דמיירי באמת עם כהנים אחרים דאיכא עשה אלא דכיון דהוא שב ואל תעשה דאינו מתברך שפיר קאמר ר' יוסי דהי' שומע לדברי חביריו. וכן משמע לשון עלה לדוכן הייתי עולה משמע דהאיסור הוא מחמת עליה לדוכן שאינו מתברך פנים כנגד פנים. ולא ידע ר"י כשהוא לבדו דליכא מניעת העשה שיתברך מפי הכהנים מה איסור יש אם לא משום ברכה לבטלה דאז צריך שיברך בעצמו. ואפשר דמשמע ליה לר"י קצת שם דמיירי נמי כשהוא לבדו לכך כתבו דלא ידע ר"י וכו':

ונלענ"ד דבזה מתורץ קושיות תוס' ד"ה או דילמא וכו'. דהוי ל"י למימר אפילו למ"ד אין מעלין ה"מ תרומה דחולקין לעבד וכו' דאין עבד נושא את כפיו עכ"פ. ולפמ"ש דעיקר איסור עשה היא משום שאינו מתברך ועבדים אינם בכלל ברכה. אפילו לדעת המ"א שם סעיף קטן ל"ז שחולק על הב"ח דס"ל דאין הנשים בכלל הברכה מ"מ עבדים בודאי אינם בכלל ברכה כדקתני בברייתא דסוטה נשים ועבדי'

הגהות ברוך טעם: (א) נ.ב. בשו"ת מהרי"ט סי' קמ"ט מבואר דליכא אלא עשה.

(ב) נ.ב. יעוין סוטה דף ל"ט דמן הצדקה נמי יוצאת וכן פסקינן שם. ויותר נכון כיון דבאמת למצוה מן המוכרח נכון לעמוד פנים נגדו והיכא דאניסא יוצאת אף בלאחוריהם, ומחמת שר' יוסי לא רצה לעבור על דברי חבירו הי' כאנוס בדבר וכיטל עמידת פנים כנגד פנים, ונכון בזה פירוש המג"א שהי' רק עולה ולא נשא כפיו, ויעוין אור"ח סי' קכ"ח בט"ז ס"ק כ', ויעוין סוטה דף ל"ח ברש"י ד"ה ולא אנסו.

סימן סב

ב"ה יום ו' י"ג טבת תרי"ד לפ"ק נאוהרדק.

נשאלתי ביבמה שהיתה כבר נשואה לבעל ראשון, ויש לה בנים מבעלה הראשון שמת כשהיה זקן, ואח"כ נשאת לשני ומת בלא בנים ויש לו אחין, ומבקשת מהיבם שיחלוץ לה והיבם אינו רוצה בשום אופן כלל, והאשה בוכה על ימי נעוריה אם כופין אותו לחלוץ או לא, והיו גאוני הדור נ"ע מדיינים בזה ונשאלתי לחוות דעתי בזה.

ענף א

[א] תשובה בעז"ה. גרסינן בכתובות (דף ס"ד ע"א) אמר רב טובי אמר שמואל כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין על שומרת יבם כו', מאי שנא שומרת יבם דלא דאמרינן לה זיל לא מפקדת ארוסה נמי לימא לה זיל לא מפקדת, אלא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטר א לידא כו' ה"נ שומרת יבם בבאה מחמת טענה כו'. וקשה לי דלמה לי באה מחמת טענה, הא כיון דקיי"ל בכתובות (פ"ו ע"ב) וחולין (קל"ב ע"ב) דעל מצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו, א"כ ה"ה במצות עשה דיבום דמ"ש משאר מצות עשה. ועוד דהא בריש יבמות [ד, א] רוצה למילף דעשה דיבום דוחה לל"ת מן הא דציצית בכלאים, ולא מחלקינן דשאני מצות ציצית דכופים ע"ז משא"כ מצות עשה דיבום דאין כופים ע"ז. ואך אין אנו צריכים לזה הראיה, דהא מן הסברא ג"כ מ"ש מצות יבום מן שארי מצות עשה, א"כ תקשה אמאי אין כופין את היבם לקיים מצוה זו. אך לפמש"כ התוס' [כתובות ס"ד שם] שם בד"ה תבע לחלוץ כו', דדוקא מרד אין כותבין אבל לכפות כופין אף בלא באה מחמת טענה, ניחא קושייתי הנ"ל. וי"ל דזהו באמת כוונת התוס' דלכך כופים אף בלא באה מחמת טענה, אך לכתוב מרד אין כותבין. אבל לפי תי

ב' של התוס' שם דמשמע דס"ל דכיון דאין כותבין מרד דה"ה דאין כופין, קשה כנ"ל.

[ב] וכמו כן יש להקשות בהא דאיתא שם בהך סוגיא הנ"ל תבע לחלוץ נזקקין לו תבע ליבם אין נזקקים לו כו' דאמר כיון דאגידא ביה לא יהבו ליה אחריתי כו', דמשמע דלולי זה לא היינו כופין. וקשה דהא מחויבת להחליץ משום מצוה. אך בזה יש לומר משום דהא הכפות תמרים בתוס' יוהכ"פ [יומא פו, א] על סוגיא דגדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה כו' [ד"ה אמר ר"י], כתב שם דמצות יבום אינה רק על האיש ולא על האשה. א"כ י"ל דלכך אין כופין אותה להחליץ, משום דעל האשה ליכא המצוה.

אך נלענ"ד להוכיח דגם האשה מצוית ע"ז^א מן הא שכתבו התוס' ביבמות (דף ה' ע"א) בד"ה ואכתי איצטריך (קרא) [סד"א] כו', דהקשו על הא דאמרו אלמנה לכה"ג דלא מתיבמת משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, ומקשים דהא הוי לאו ועשה שאין שוה בכל כו', וכן כתבו בב"מ (דף ל' ע"א), וקשה הא דוקא בעשה השוה בכל אמרו דדוחה לעשה שאין שוה בכל כמו בעשה דמצורע דנוהגת באנשים ונשים, משא"כ עשה שאינו שוה בכל ודאי דאין דוחה לעשה שאינו שוה בכל, דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה. א"כ אי נימא דהאשה אינה מצווה על עשה דיבום רק היבם נצטוה ע"ז, א"כ אז גם עשה דיבום הוי עשה שאינו שוה בכל, לכן הדין נותן דעשה דיבום אינו דוחה לעשה שאינה שוה בכל, א"כ קשה דמאי הקשו התוס'. (ויעויין ביבמות (דף ה' ע"ב) בתוס' ד"ה טעמא דכתב רחמנא כו', דכתבו דלא לידיחי עשה דציצית לאו דכלאים שאין שוה בכל שאינו בנשים כו'). ובע"כ מוכח דהתוס' ס"ל דגם האשה נצטוה על מצות עשה דיבום, והוי שפיר מצות יבום עשה השוה בכל ולכן הקשו התוס' הנ"ל שפיר. א"כ מוכח מזה דאף האשה נצטוה על מצות עשה דיבום. וכן ראיתי בהפלאה כתובות (דף כ"ד ע"ב ברש"י [ד"ה דאיסור])

1. וכ"כ רבינו בבאר יצחק חלק יו"ד סי' יט בהג"ה ובחלק אה"ע סי' ג ענף ב בהגה.

שכתב בקצרה דהיבמה מצוית על מ"ע דיבום

ע"ש.

[ג] אך יש לומר בזה, דהא לכאורה קשה לפמ"ש"כ הכפות תמרים הנ"ל דהאשה אינה מצווה על עשה דיבום דוחה לל"ת, דהא כתבו חייבי לאוין דעשה דיבום דוחה לל"ת, דהא כתבו התוס' בב"ב (דף י"ג ע"א [ד"ה כופיין]) גבי לישא בת חורין אינו יכול, דלא אתי עשה דפרו ורבו לדחות ל"ת דלא יהיה קדש משום דהא האשה לא נצטווה ע"ז יעו"ש. א"כ קשה דאיך מצי אתי עשה דיבום לדחות ל"ת, דהא איהי נצטווה על הל"ת, ועל העשה דיבום לא נצטווה. ובע"כ מוכרחים אנו לחלק דשאני עשה דפרו ורבו דיכול האיש לקיים העשה בלתי האשה הזאת דנושאה עכשיו, דאף אם ישא אחרת ג"כ יקיים העשה דפרו ורבו, לכן שפיר כתבו התוס' בב"ב דבכה"ג אינו דוחה העשה לל"ת. משא"כ העשה דיבום דאינו יכול היבם לקיים הך מצוה רק ע"י האשה השומרת יבם, לכן בכה"ג מצי אתי עשה לדחות לל"ת, והוי הל"ת כאלו אינה עד שגם האשה אינה עוברת עליו, אף דאיהי לא נצטווה על עשה דיבום. ומה"ט גם בהא דכתובות (דף מ' ע"א) דפריך הגמ' גבי אונס ניתי עשה ודחי ל"ת, הא התם נמי אינו יכול לקיים העשה דלו תהיה רק באותה אשה. רק הגמ' משני התם דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל אף עליו ע"כ שאני התם.

ואף דביבמות (דף כ' ע"ב) איתא דביאת כה"ג באלמנה פוטרת צרתה, וכן גם היכא דצרה מותרת לגמרי הדין בבעל יבמתו האסורה פוטרת צרתה כמש"כ הרמב"ם (פ"ו הל' יבום הלכה י') ואה"ע (סי' קע"ד סעיף א'), וג"כ הטעם משום עשה דוחה לל"ת, וא"כ נימא בזה דיכול לקיים ע"י צרתה ובכה"ג לא דחי כמו הא דב"ב הנ"ל. עכ"ז יש לחלק דשאני התם דעכ"פ אין יכול היבם לקיים המצוה רק ע"י שומרת יבם או היא או צרתה, אבל בלתי שם של היבמה אינו יכול לקיים המצוה, כגון אם ליכא רק יבמה אחת

דליכא צרה, דאז ודאי דאינו יכול לקיים העשה זולתה ודוחה כה"ג כנ"ל, וגם הא בלתי היבמה אין עליו שום חיוב מצוה כלל והיא הגורמת לחייבו במצות יבום, ולכן שפיר י"ל דדוחה ל"ת אף דהיא אינה מצווה על מצות יבום. משא"כ בפרו ורבו דאינה זקוקה למצוה זו שום אשה בפרט, וגם הא האשה אינה הגורמת כי יתחייב במצוה זו, בזה אין העשה דפרו ורבו דוחה לל"ת, כיון דהמצוה דפרו ורבו לא עליה רמיה. ויש להאריך עפ"ז בכתובות (דף מ' ע"א) ובת"י שם בד"ה אי אמרה לא בעינא כו'. והקצה"ח (בסי' צ"ז ס"ק א') הקשה כקושיית התוס' ישנים דכתובות הנ"ל. ובאמת כבר הקדימו הת"י ואכמ"ל. וכן נראה מן החינוך [מצוה תקצח] דס"ל דמ"ע דיבום וחליצה הוא רק בזכרים ע"ש. וסייעתא ממנו להכפות תמרים.

[ד] ולפ"ז י"ל דמה"ט מקרי עשה דיבום עשה השוה בכל מצד האשה, משום דהא היבם אינו יכול לקיים המצוה דיבום בלתי היבמה, לכן מקרי שפיר עשה השוה בכל, משום דהא אינו יכול לקיים המצוה רק ע"י היבמה, משא"כ איסור עשה דאלמנה לכה"ג הוי עשה שאינו שוה בכל, משום דהא אינו נוהג רק בכהנים. אבל לעולם י"ל דאשה אינה מצווה על עשה דיבום וכמש"כ הכפות תמרים הנ"ל. וכן מוכח מהך סוגיא דכתובות הנ"ל דאמרו שם מאי שנא שומרת יבם דלא דאמרינן לה זיל לא מפקדת, וקשה נהי דלא נצטווה על פרו ורבו עכ"ז הא איהי מצווה על עשה דחליצה ויבום, ובע"כ מוכח דלא נצטווה האשה ע"ז. וכן מוכח מן הא דאיתא שם גבי תבע לחלוץ דאין נזקקים לו רק משום עיגון של היבם וכמבואר בש"ע (סי' קס"ה סעיף ג' וב"ש שם ס"ק ט') שכתב שם דאם האשה אינה רוצה בחליצה הרשות בידה, אלמא דאיהי אינה מצווה על החליצה. (ועיין בספר איי הים ליומא (דף פ"ו ע"א [אות עה]) במאמר גדולה תשובה כו', שמפלפל בדברי הכפות תמרים הזה וקצרת'י).